

הפוך עד לאחר הברכה, שנטילה שאינה 'דרך גדילתו', אינו יוצא בה (תוס' שם). או שיכול לא לצאת ידי חובת המצוה עד לאחר הברכה, שאף ש'מצוות אינן צריכות כוונה' (ראה ר"ה כה, ב), אם מכיון מפורש שלא לצאת ידי חובה, אינו יוצא (תוס' שם).

■ להלכה, יגביה את הלולב, וקודם שיטול את האתרוג יברך, או יהפוך האתרוג עד שיברך (ש"ע או"ח תרנא, ה), או יגביה את שניהם, ויכול שלא לצאת ידי חובה עד לאחר הברכה (משנ"ב שם, כה), וזו העצה היותר מובחרת מכולם (שם, בשם הגר"א, אך ראה שעה"צ שם, ל, ומשנ"ב מהר"ד דרשו שם הע' 42-39).

וְהִלְכָתָא 'עַל בִּיעוּר חֲמִין' - שיכול לברך אף 'על ביעור חמין' (רש"י), אך בודאי יכול גם לברך 'לבער', וכמבואר בגמ' לעיל שלכו"ע 'לבער' משמע 'להבא' (המכריע, סא; שלטי הגיבורים, בשם ריא"ז). והגמ' רצתה ללמד ש'על ביעור חמין' גם משמעו 'להבא', שאילו היו מתקנים לברך 'לבער חמין' היו עלולים לטעות ולסבור שאם בירך 'על ביעור חמין' לא יצא. ויש עדיפות לברך בנוסח 'על', שבכך ניכר שהוא תלמיד חכם (ראה ברכות ג, א), היודע ש'על' משמעו אף 'להבא' (רמב"ן לעיל ע"א, בשם הראב"ד בפי' ראשון, וברעת רש"י; ר"א"ש). ויש שהסתפקו, שזמא כוונת הגמ' שמברכים רק 'על ביעור חמין' (תוס', ראה שם שלא ידוע הטעם בזה). ■ להלכה, יברך 'על ביעור חמין' (ש"ע או"ח תלב, א), ואם בירך 'לבער', יצא (משנ"ב שם, ג).

כָּל הַמִּצְוֹת מִבְּרַךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לְעִשְׂיָתָן, כדי שיתקדש תחילה בברכה, ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות השי"ת. ועוד, כי הברכות הנפיש, וראוי להקדים עבודת הנפש למעשה שהוא עבודת הגוף (ריטב"א). ומה שאמר כל 'המצוות' וכו', לא בא למעט 'ברכות הנהנין', שהרי חובה לברכן קודם אכילה, כי אסור ליהנות מן העולם הזה ללא ברכה, אלא בא למעט 'ברכות השבח', כגון הרואה את הים הגדול וכדו', שאינו יכול לברכן אלא לאחר ראייה או שמיעה (ובירושלמי ברכות ט, ג), אמרו, שיברכן תוך כדי דיבור. ודקדק לומר 'עובר' לעשייתן, שמשמעו תיפן למעשה, ולא אמר 'קודם' לעשייתן, שמשמעו אף בריחוק זמן קצת (ריטב"א; מאירי).

חוץ מן הטבילה וכו' דאפתי גבירא לא חזי - טבילת בעל קרי, שמבדל לאחר הטבילה, שאסור בשעת קרי בברכה, וכדי לא לחלל בין הטבילות, תיקנו רבנן שכל הטובלים יברכו לאחר הטבילה (רש"י, ובברכות נא, א הוסיף, שרוב טבילות הן של בעל קרי). ויש מפרשים, שכוונת הגמ' על כל הטובלים שיברכו אחר הטבילה, משום שקודם הייתה להם אין לברך מחשבו שזמא יפחד להיכנס למים, ונמצאת ברכתו לבטלה, ולאחר שידר למים אינו יכול לברך, כי לבו רואה את הערוה (תוס', בשם יש מפרשים). ויש סוברים, שהלכה כדעת הסובר שבעל קרי מותר לברך (ראה שם כב, א), אלא כוונת הגמ' על טבילת גר בלבד, שקודם שטבל הוא גוי ואינו יכול לומר 'צונו' (רבנו חננאל בתוס', בשם 'הגאון'). ויש סובר, שכוונת הגמ' לכל הטובלים, שכיון שגר כאמור אינו יכול לברך קודם טבילתו, לא חילקו רבנן בין הטבילות, וכל הטובלים מברכים לאחר הטבילה (ר"י בתוס'; רמב"ן). ■ להלכה, כל המצוות מברך עליהן 'עובר לעשייתן' (ש"ע או"ח כה, ח, ו-קנה, יא), ואם לא בירך 'עובר לעשייתן', שוב אינו מברך (רמ"א שם תלב, א, ומשנ"ב שם, ד, ו-קנה, מד). וגר יברך אחר טבילתו (שם י"ד רסח, ב, וראה שם, ד, א).

מִרְסָר מִעֵיקָרָא מְשַׁמְע, ומודה רב פפי ש'על' משמעו גם 'להבא', אך סובר שמשמעו 'לשעבר' יותר מאשר 'להבא', ולכן יברך במטבע לשון זו (תוס'; תוס' רבינו פרץ).

מִיִּתְבִּי בְּרֹרֶךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַשְּׁחִיטָה. אין משנה או ברייתא האומרת שזו מטבע לשון ברכת השחיטה, וקושיית הגמ' היא ממעשים בכל יום שכן היא מטבע לשון הברכה השגורה בפי כל (ח' הר"ן).

לֹא סִגְיָא דְלֹא אִיהוּ שְׁחִט, ולא זו בלבד שאין השחיטה חובה על השוחט, גם אין השחיטה חובה כלל, שהרי אין מצוה חיובית לשחוט, אלא רק אם רוצה לאכול צריך לשחוט (ח' הר"ן; מאירי, המוסיף שלכן צריך לגרום 'לא סגיא דלא שחית', אך הר"ן כתב, שהגמ' נקטה לא סגיא דלאו 'איהו' שחית, אגב מה שנקטה כן לעיל על המילה).

פֶּסַח וְקִדְּשִׁים מֵאֵי אֵיכָא לְמִימַר, הרי הבעלים נצטוו על שחיתתן, שנאמר (ויקרא א, ד-ה) 'וסמך ידו וגו' ושחט' (רש"י), וכאשר כהן שוחט, הוא בתורת שלוחו של הבעלים (עונג יו"ט נד, בהגה"ה, בדעת רש"י, אך ראה מה שהקשה שם). ויש סובר, שאין מצוה על הבעלים לשחוט בעצמם [שאלו היה עליהם מצוה, איך מצינו בכל הש"ס שהכהנים היו רגילים לשחוט ולא קיימו הבעלים מצוותן], אלא מצות הבעלים לדאוג שקרבנם ישחט, על ידם או על ידי אחרים (רש"י, בדעת רש"י).

הַעוֹשֶׂה לוֹלֵב לְעֶצְמוֹ וכו', הַעוֹשֶׂה סוּכָה לְעֶצְמוֹ אוֹמֵר בְּרֹרֶךְ אֲתָה ה' שְׁהַחְיִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִיָּעֲנוּ לְזִמְן הַזֶּה, אם עושה אותם תוך שלשים יום לחג, שאז כבר חלה על האדם חובה לדאוג למצוות החג [כמבואר בגמ' לעיל ו, א] לענין חובת ביעור חמין (ריטב"א סוכה מז, א). ודקדקה הברייתא לומר שעושה 'לעצמו', כי אם עושה לאחרים, אינו מברך (רש"י שם; תוס' שם ד"ה העושה [הראשון]). ואם בירך בשעת עשייה, אינו מברך בליל החג, משום שהברכה באה מחמת החג, וכשיבירך פטר אף את ברכת 'שהחיינו' של החג (תוס' שם ד"ה נכנס, אך ראה ריטב"א שם), ומנהגו שלא לברך בשעת עשייה, אלא בשעת קיום המצוה (רא"ש שם ד, ב).

ואין מברכים 'לאגוד לולב' או 'לעשות סוכה', שאין העשייה גמר המצוה, אלא ענינו הלולב או הישיבה בסוכה (גמ' מנחות מב, א-ב). ולדעת הירושלמי (ברכות ט, ג), בנוסף ל'שהחיינו', אם עושה לעצמו מברך 'לעשות סוכה', ואם עושה לאחרים מברך 'על עשיית סוכה' (תוס' סוכה שם ד"ה העושה, ע"פ גירסת הגר"א שם). ■ להלכה, לא יברך על עשיית הסוכה, וכן לא יברך 'שהחיינו' בשעת עשייתה, שסומכים על 'שהחיינו' שמברכים על כוס הקידוש בליל החג (ש"ע או"ח תרמא, א), וכן אין מברכים בשעת אגד הלולב, אלא בשעת נטילתו (ש"ע שם תרנא, ו).

שֶׁאֵין הָהֶם דְּבִעְיָנָא דְּאִגְבָּהִיָּה נֶפֶק בִּיָּה. ואף שמבואר להלן שצריך לברך 'עובר לעשייתו' [כלומר, קודם עשיית המצוה], מאחר וצריך לנענע את הלולב בשעת ההלל [ובשעת הנטילה (שאגת אריה כו)], נחשב עדיין עוסק במצוה (תוס'). ולברך על הלולב קודם הנטילה בעודו מונח לפניו אי אפשר, משום שכל זמן שאין המצוה מזומנת עדיין בידו, לא מסתבר שיוכל לברך (תוס' סוכה לט, א ד"ה עובר). ויש שכתבו, שכדי שיהא מחד גיסא 'עובר לעשייתו' ומחד גיסא סמוך למצוה, יגביה רק את הלולב, וקודם שיטול את האתרוג יברך, שמכיון שארבעת המינים מעכבים זה את זה, נחשב 'עובר לעשייתו' (תוס' שם). או שאת אחד מהם יטול